

Pieredzes apmaiņa, semināri

Kurināt ar koksnī - lēti, videi draudzīgi

Ciltis ieceļoja no siltām zemēm un apmetās uz dzīvi Daugavas krastos tad, kad bija iemācījusies celt mītnes, kur iespējams kurt uguni, lai nodrošinātos pret nosalšanu - jau tolaik mūsu klimatā siltumapgāde bija eksistences priekšnoteikums.

Tolaik nesprieda par primāro energoresursu menedžmentu, bet gāja mežā, lasīja un lauza nokaltušo koku zarus uguns kuriem (zāgu tad vēl nebija). Ar laiku siltumapgādes tehnoloģijas pilnveidojās - mūrēja kamīnus, krāsnis, dūmvadu, apkures sistēmas, zāģēja malku, veda sētā, sakrāva grēdās, kaudzēs vai īpašos malkas šķūnīšos žāvēšanai. Šodien Latvijā koksne sedz 22% siltumenerģijas patēriņa.

Citur pasaulē, kur meži jau bija nokurināti (Anglija, Ķīna, Vācija), tehniskās revolūcijas gaitā pievērsās fosilām (no zemes izraktām) degvielām - vispirms oglēm, tad naftas produktiem, vēlāk dabas gāzei. Akmeņogles kā degviela dominēja no pagājušā gadsimta vidus līdz šī gadsimta 30-tiem gadiem, kad tās apsteidza naftas produkti (spēkratu iekšdedzes dzinēji); 70-to gadu naftas krīze sekmēja dabas gāzes ieguves un lietojuma izplatīšanos. Piecdesmitajos gados kā atomieroču ražošanas blakusprodukts strauji uzplauka kodolenerģētika, bet tās noriets tikpat strauji sākās (diemžēl ar ilgstošu agoniju) pirms 13 gadiem ar Černobiļas katastrofu.

Šodien Latvijā, tāpat kā pirms tūkstošiem gadu, enerģijas lielākā daļa (60%) tiek izlietota, lai iegūtu siltumu - apsildītu mītnes un piegādātu silto ūdeni. Arī liela budžeta (ģimenes, pagasta, valsts) daļa tiek tērēta šim nolūkam. Piemēram, valstī kurināmā iegādei izlieto ap 160 miljonu latu, diemžēl lielāko daļu šī kurināmā iepērk ārvalstīs (gāze, naftas produkti, ogles).

Jautājums - ar ko kurināt laukos un mazpilsētās atrisināms uz vietējo resursu pamata, jo pagaidām koki vēl aug, mežus cērt un sazāģē, kas nav slinks, var sarūpēt savai ģimenei siltuma avotu. Svarīgi zināt, cik maksā degviela, jo tā sastāda primāro daļu no apkures cenas; no tās veidojas visi tālākie pieskaitījumi, nodokļi un uzrēķini.

Vērojot tabulu, redzams, ka malka, šķelda un koksnes atlikumi ir ievērojami

lētāki par citiem (importētajiem) energoresursiem gan pēc kurināmā cenas (Ls/t), gan pēc siltumspējas cenas (Ls/MWh). Tas varētu rosināt tūlīt pāriet uz malkas apkuri. Tomēr, pirms to darīt, jāapsver šī pasākuma izmaksas, jāizšķiras par jaunas kurtuves (vai priekškurtuves) izbūvi, kurināmā sagatavošanu, transportu, izturēšanu (žāvēšanu) un glabāšanu (šķūnīvai teritorijā, transportu līdz kurtuvei, kurinātāju algu, pelnu no vietni u.t.t.). Tas viss, protams, maksā un ietilpst ražotā siltuma cenā.

Koksne (šķelda, tehnoloģiskie atlikumi un atgriezumi, skaidas, malka u.c.) kā vietējais kurināmais ieņem arvien redzamāku vietu mūsu valsts energobalancē - pēc Ekonomikas ministrijas datiem 1998. gadā - 22% siltumapgādes nodrošinājuma. Šajā jomā Latvija pārspēj citas Eiropas valstis procentuāli, bet ne tehnoloģiju attīstībā. Koksnes pilnīgāka izmantošana rada gan jaunas darba vietas, gan uzlabo vides stāvokli, gan stiprina valsts enerģētisko neatkarību no ārvalstu resursiem.

Ja meža krājas pieaugumu valstī lēš ap 17 milj. m³ un gadā izcērt ap 7 milj. m³, šķiet, ka drīz Latvijā varētu aizaugt ar mežiem. Tomēr tas nav manāms.

Zari un galotnes sastāda ap 1/3 no cirstās koksnes, to lielākoties sadedzina uz vietas. Latvijas apstākļos pagaidām nav tehniski un ekonomiski pamatojama šīs koksnes daļas izmantošana enerģijas vai citu preču ražošanai. Malka sastāda ap 2,2 milj. m³ (statistikas dati), to, diemžēl, ne vienmēr pienācīgi izžāvē, tā zaudējot ievērojamu enerģijas daļu.

Mūsu tehnoloģiskā nevarība izpau-

žas, eksportējot koksnes vērtīgāko daļu un noniecinot otru - lielāko daļu no mežā izcirstā koksnes apjoma.

Koksnes eksports sastāda 38,7% no visa Latvijas eksporta apjoma un turpina pieaugt: izvestās meža produkcijas vērtība jau pārsniedz 190 miljonus latu. Šķeldu, izrādās, ir izdevīgāk izvest uz Zviedriju, par iegūto naudu iepirkt Krievijā degvielu, ar to darbināt šķeldotāju un kurināt māju, kā arī pirkt zviedru zāģus un citu tehniku. Diez' ko tie zviedri ar to šķeldu dara?

Efektīvās lielzāģētavas savāc un izmanto visus atlikumus, pat mizas. Pāri paliek tikai zāģa dziesma. Tikmēr no maļu un zāģuskaudu kalni daudzviet aug ap mazajām zāģētavām, tas valstī kopumā sastāda ap 2 milj. m³ gadā; ar to varētu apsildīt krietnu daļu no nevarīgi salstošajiem grūdieniem. Ar to varētu arī izžāvēt lielāko daļu no produkcijas, ievērojami ceļot tās kvalitāti un cenu. Parasti pietrūkst uzņēmības.

Diemžēl nav iespējams iegūt ticamus datus par to, cik, kur un kādā veidā koksni un tās atlikumus kurina. Tabulā redzamiem skaitļiem ir vidējie valsts rādītāji; tiem ir lielas izkliedes, tie var atšķirties dažādām pilsētām un rajoniem.

Grupa speciālistu ir izstrādājuši *Kurināmā struktūras politikas koncepciju*. Tā atrodas Latvijas Ekonomikas ministrijā. Būtu lietderīgi paātrināt tās apstiprināšanu Ministru kabinetā un sākt realizēt to dzīvē.

Paulis Barons,

Latvijas Pašvaldību savienības padomnieks

Kurināmā patēriņš un izmaksas Latvijā 1998. gadā

Kurināmais	tonnas	Mwh	%	Ls/t	Ls/MWh
Akmeņogles	45060	254818	2,1	36,5	6,45
Kūdra	274900	274900	2,4	8,3	4,36
Kūdras briketes	1164	3320	0,3	12,5	4,38
Dabas gāze	660000	4564280	40,6	54,7	7,9
	milj. m ³			Ls/milj. m ³	
Krāšņu kurināmais+ marķētā dīzeļdegviela	4316	36713	3,2	164	19,2
Mazuts	558130	4885475	43,5	44,6	5,09
Malka	498500	647537	5,8	3,9	3,00
Šķelda	270560	323850	2,8	3,7	3,09
Koksnes atlikumi	174700	174700	1,6	1,4	1,35
Citi	-	-	0,1	-	-
Elektroenerģija					35,73